

Srbija

Delo za določen čas

(Rad na određeno vreme)

proizvodnja: CFS Košutnjak, OOUR Avala film, Beograd — Croatia film, Zagreb
 scenarij: Predrag Perišić, Milan Jelić
 režija: Milan Jelić
 kamera: Đorđe Nikolić
 scenografija: Miodrag Mirić
 glasba: Vojislav Kostić
 igrajo: Ljubiša Samardžić, Milena Dravić, Bata Živojinović, Vlasta Knezović, Nikola Kojo

Melodrama je sicer v bolj ali manj prikriti formi močno prisotna v jugoslovanskem filmu, žal pa ne melodrama kot medij določene družbenokritične angažiranosti. Prej je proizvod melodramatičnosti osnovnega patriarhalnega ideološkega polja, v katerem se sploh skuša artikulirati filmska zgodba. Melodramatičnost je potemtakem efekt ponižnega gospodarja — očeta, ki ne razpolaga več z zemljo in ne razpolaga več z ženo — sužnjo in poslušnost dolgujočimi otročaji. Tako te jugoslovanske melodrame ne nastajajo kot melodrame, ampak raje kot komedije, različne vrste tragedij ipd. in torej niso preračunane na melodramatični efekt. To tem filmom daje formo, v kateri posamezni elementi niso med seboj sinhronizirani, kar priča o razbitosti ideološkega polja. V njem se formira diskurz filma, pri čemer pa se v označevalcu ideološko polje izkaže z efektom melodramatičnosti. V filmu Delo za določen čas so vsi naštetni elementi prisotni: namesto bodočega gospodarja imamo opraviti z nerodnim učiteljem tehničnega pouka brez zagotovljenega poklica, brez stanovanja. Komplementarni element je torej ločenka z otrokom in otrok je potem tisto, kar melodrami daje dokončni učinek. Vse skupaj glede na osnovno realistično maniro lahko imenujemo v metajeziku dela naše filmske kritike za "humoren pogled na našo stvarnost". Vendar pa, če upoštevamo, da so filmi, kakršen je Delo za določen čas, tudi del tega, kar nekateri imajo kritiki za "stvarnost", je humornost za neki drugi del kritike lahko samo še najbanalnejša grotesknost z akcentom ideološke dezorientiranosti glede na vprašanje emancipacije žensk in otrok. Priljubljenost tega filma med publiko je sicer verjetno mogoče v veliki meri pripisati Mileni Dravić in Ljubiši Samardžiću, vendar pa se najbrž ni mogoče izogniti ugotovitvi, da partiarhalna ideologija še v precejšnji meri obvladuje "stvarnost".

Darko Štrajn

Gledališka zveza

(Pozorišna veza)

proizvodnja: Zvezda film, Beograd
 scenarij: Momčilo Kovačević, po feljtonu Živorada Mihalovića
 režija: Milorad Laković
 kamera: Božidar Miletić
 scenografija: Sava Adžin, Jovan Radić
 glasba: Milivoje Marković
 igrajo: Ratislav Jović, Bata Živojinović, Vojislav Brajović, Neda Arnerić

Kriminalka je žanr, ki ga v okviru filmske teorije vse bolj gledamo drugače kot je bilo v navadi med humanistično in moralistično itd. orientirano določeno filmsko kritiko. Gre namreč za to, da se ta žanr izkazuje kot ena od velikih tradicij filma, ki je pomenila pravo šolo filmske proizvodnje. Spričo določene že kanalizirane in zato večsmerne gledalčeve pozornosti, kakor tudi zaradi same razvitosti žanra, je filmska kriminalka (analogno tudi literarnemu žanru) enako, če ne še bolj, zahtevna kot t. im. resni film.

V tem pogledu so avtorji filma Gledališka zveza v določenem nesporazumu z vso zgodovino in aktualnostjo filma, saj je več kot očitno, da so kriminalko vzeli za peresno lahek žanr. Pri tem pa so se uspeli v marsikakšnem pogledu tudi "zagovoriti" in v eksploativanju določenih klišejev kriminalke pravzaprav zapasti v nekatere nacionalne ideološke klišeje.

Na ravni same fabule gre seveda za zaplet, ki bi ustrezal kriminalki, manjka mu samo logičen preobrat z efektom presenečenja, razen če avtorji upoštevajo pričakovanje gledalcev, da bo kriminalce ujel kakšen Denis Weaver (Šerif v New Yorku, če je kdo pozabil) na vrhu palače Beograjdanke, ne pa naši miličniki s pomočjo jugoslovanskih železnic. Verjetno spričo tega ta film učinkuje pozitivno na zaščitno zavest.

Meštrovčevsko telo Nede Arnerić je, žal, vse premalo učinkovito vključeno v sicer absolutno nenapeto situacijo, ki jih artikulirajo vsi kadri posneti v vseh stilih kameramanov, ki po pomoti (ter v družbeno škodo) niso raje vodoinštalaterji. V tem tako skrpanem provizoriju, ki poskuša servirati določene tipe "internacionalnih kriminalaca" kot objekte za krepitev narodne in zaščitne zavesti — kar trdimo glede na poudarjanje "karakterne črte" kriminalcev, ki jih označuje kot preziralce Balkana — je najti veliko priložnosti za prijetno dolgočasenje.

Gledališka zveza pa je v okviru letošnje jugoslovanske filmske produkcije dobila neko alegorično poanto, na katero ni bila preračunana. Če je namreč žanr kriminalke takšen, da izrazito zahteva "obrtiško" perfekcioniranost, da sploh lahko proizvede določen učinek v svoji lastni kompoziciji, potem je Gledališka zveza pokazala na popolno pomanjkanje poznavanja ABC filmske produkcije v jugoslovanski produkciji, oz. v vsaj dobršnem delu te produkcije.

Darko Štrajn